

Posudek oponenta na diplomovou práci Mgr. Lenky Honsové

Pohled společnosti na problematiku legalizace eutanazie

Předkládaná diplomová práce je prací teoreticko-empirickou, autorka má dle svých slov dva větší cíle: „nabídnout čtenáři orientaci v této relativně složité problematice“ (s. 7) a „osvětlit, zda existují rozdíly v postojích k eutanazii v laické a odborné veřejnosti“ (ibid.). Ke splnění prvního cíle slouží převážně první, teoretická část práce, druhý cíl se autorka pokouší dosáhnout v empirické části. Dvojakost cíle práce bohužel přispívá k malé provázanosti obou částí (z teoretické části není např. jasné proč, v jakých bodech a jak moc by se postoj odborné veřejnosti měl lišit od postoje laické veřejnosti).

Text má logickou strukturu, autorka nejdříve představuje a vymezuje základní pojmy dalšího zpracování tématu, následuje stručný historický exkurs, představení současné právního zakončení a praxe v zemích, kde je eutanazie legalizována. Třetí, poslední kapitola teoretické části je věnována problematice paliativní péče. Jako úplně zbytečný a v textu nevyužitý vnímám zmatečný mix citací názorů odborníků, politiků a ČLK na str. 25-27. Následuje metodologická část a představení a interpretace výsledků provedeného šetření. Gramaticky i stylisticky je text až na výjimky několika překlepů a přehlédnutých automatických oprav (např. s. 56, 61, 64, 68) na velmi dobré úrovni. Autorka si vybrala téma aktuální, široce diskutované a také relativně často vybrané jako téma absolventské práce. I když je výběr použité literatury poměrně kvalitní, až zarážející je absence odkazu na dřívější absolventské práce na toto téma – jen při zadání slov diplomová práce a eutanazie jsem na první stránce vyhledávače našel osm obdobně zaměřených absolventských prací z nedávné doby, jejichž záběr a struktura teoretické části, jakož i využitá literatura a část hypotéz v empirické části byly téměř totožné, v předložené práci je však nenajdeme. Není snad potřeba otevírat diskusi nad nutností originality zpracování tématu v diplomové práci, abychom mohli položit legitimní otázku, zda podstatná část teoretické části není v tomto ohledu zbytečným opakováním již mnohokrát napsaného. Pominu-li tento moment, není práce dle mého čtení příliš přesvědčivá v obou částech, a to z několika základních důvodů.

Za prvé, autorka vymezuje cíl práce tak, že v důsledku zneužívá „vědu“ k ospravedlnění odpovědi na čistě morální a hodnotový problém. Toho ovšem nemůže dosáhnout bez silně hodnotícího náboje, který zde výrazně deformuje prezentované informace: autorčino zaujetí „poučit“ čtenáře, že každá eutanazie je „špatná“, je ve výrazném rozporu s naznačenou vnitřní bohatostí pojmu eutanazie (zakládající odbornou diskusi o tomto tématu) a variability následné praxe (vycházející z odlišných výkladů problematiky). K čemu vědecká práce, pokud autor předem zná odpověď na výzkumný problém? Poměrně bohatý výklad kpt. 1-3 je ukončen podivným „shrnutím důvodů bránících uzákonit eutanazii kdekoli na světě“ (s. 30), které z předchozího textu logicky nevyplynou a které jsou často pouze obtížně obhajitelnými tvrzeními (zejm. body 2, 6, 8 a 9).

Odvozeným problémem je nepřehlédnutelná redukce bohatosti pojmu eutanazie při hledání argumentů proti. Ačkoli autorka správně identifikuje centrální problém současné legalizace eutanazie, kterým je odlišení svobodné vůle jedince od (sociálního) kontextu jeho rozhodování (s. 13, ¶ 2), napadá eutanazii jako takovou ve zřetelně sporných bodech (např. problém rozhodování rodinného příslušníka o eutanazii nemocného, ovlivnění rozhodování sociálními a nikoli zdravotními

faktory atp. – srov. s. 17). Představa, že můžeme vědecky nadefinovat jediný správný význam pojmu má fatální důsledky pro další výklad, způsob dosažení druhého cíle i pro závěry práce. Umožňuje autorce degradovat veřejné mínění o eutanazii jako nedostatečně poučené, nechápající „skutečný význam pojmu eutanazie“ (s. 65), aniž by ji zajímalo, jaký význam pojmu veřejnost připisuje. Umožňuje ji přehlédnout problém oněch 10 % nevyléčitelně nemocných, jejichž bolest již nejde utiřit (s. 66) a vůči nimž jsou i možnosti paliativní péče velmi omezené (o jaké „kvalitě života“ to pak zde autorka mluví?). Umožňuje jí také pracovat s předpokladem jednoznačného oddělení eutanazie od asistované sebevraždy jako ukazatele znalosti problematiky (ot. 3 dotazníku). Zůstává tak lapena do argumentů na pomezí křesťanského a lékařského diskursu, což je u sociologa, nesvázaného vírou a Lékařským slibem, trochu málo.

Třetí slabinou práce, i když méně důležitou, je neznalost lékařského prostředí a z toho vyvozené připisování motivů a důvodů neodpovídající realitě. Opravdu si autorka myslí, že čeští lékaři nevědí, co to je paliativní medicína, a že nezvažují „možnosti tlumení bolesti“? (srov. druhý a čtvrtý odstavec na s. 66). Z čeho autorka vychází při tvrzení v poslední větě třetího odstavce na s. 12 („pravděpodobně...“)?

Za čtvrté, empirická část je na úrovni nekvalitní bakalářské práce, a to jak co se týče cílů, sběru dat, vzorku i samotné analýzy a interpretace výsledků. Cíle šetření jsou málo zakotveny v teorii, u některých dílčích hypotéz a položek v dotazníku není zřejmé, jak k nim autorka došla a proč s nimi vůbec pracuje. Proč např. zjišťuje bydliště a zahrnuje ho i do konstrukce vzorku? Je zde nějaký předpoklad, že by se vztah k eutanazii mohl měnit podle velikosti bydliště? Z čeho vychází? Proč je zjišťována znalost zemí, v nichž je eutanazie beztrestná? Proč jsou zjišťovány rozdíly mezi laickou a odbornou veřejností? U sběru dat postrádám jasné a z cíle práce odvozené vymezení cílové populace: kdo jsou „odborníci“-„zdravotníci“ kromě lékařů? I zdravotní sestry? Personál v ústavech paliativní péče či v hospicích? Může autorka zobecňovat zjištění na celou českou veřejnost při silně nerovnoměrně zastoupeném pohlaví a prací se vzorkem, v němž má 88 % respondentů minimálně středoškolské vzdělání s maturitou? V textu odpověď na tyto otázky nenajdeme, nebo jen v nejednoznačných náznacích. Prezentovaná analýza je na úrovni bakalářského stupně, autorka pracuje převážně s tříděním prvního stupně (pomineme-li sledování rozdílu laici x zdravotníci), vrcholem jsou kontingenční tabulky, které ale nejsou přítomny. Mohla by autorka osvětlit, co to je „asociační analýza“? V interpretaci je přítomno množství neopodstatněných a tendenčních spekulací, které mají podpořit autorčino přesvědčení (s. 54, 60, 63, 67). Užívání procent je v některých případech matoucí a uvítal bych uvedení chybovosti prezentovaných dat (kolik respondentů je 5 % z N= 21 v grafu č. 28?).

V práci je třeba ocenit (byť ne příliš do hloubky jdoucí) práci s relevantními odbornými publikacemi, poměrně kvalitní přehled o problematice eutanazie, realizaci vlastního šetření a začlenění pilotáže (jejíž průběh a výsledky mohly být obšírněji komentovány).

I přes výše uvedené námitky práci považuji za obhajitelnou s hodnocením dobře.

V Grossschweidnitz, 25.1.2013

Mgr. Petr Lupač